

del Carrer, p. 30). —⁷ «Va sentí un esbrunció horroroso, y ya no sé más». —⁸ Moureau, *Le Patois de la Teste*, s. v. Segurament d'*embrande > embrane per un procés «morfològic» natural en gascó, on ND > n, i on llavors opera més fàcilment que enllac la dissimilació de nasals i la trivialització del sufix.

Brandó, brandolera, brandoner(a), V. brandar Branilla, branillatge, V. barnilla (BALENA) Branquejar, branquell, V. branca

BRANQUIES, pres del ll. *branchia*, -ae, i aquest del gr. βράχια, plural de βράχιον id. □ 1.ª doc.: 1868.

No és encara en el Lab., 1839 ni en el Lab. cast. de 1844. El 1868, *SLitCosta* porta branquiat «provisat de branquias». Branquial.

CPT.: Allí mateix: branquiomastoides. Branquifer. Branquidopode. Branquiosaures. Branquidsteg [DFa.].

Branquilló, V. branca Bransolejar, -leig, V. balança Branxet, veg. brac II, cf. DCEC blanchete i braco

BRAÓ, nom de la part alta del braç, que també s'ha aplicat a algunes altres parts vigoroses del braç i de la cama de l'home i dels quadrúpedes majors, i ha pres així el sentit de 'força muscular' i de 'valor, coratge': del fràncic BRADO 'part carnosa del cos', 'pernil', cf. al. *braten* 'carn rostida', ags. *bræd* 'polpa'. □ 1.ª doc.: S. XIII, i de la presència del derivat *brasoneras* en docs. de mj. S. XII (*bradoneras* 1151, etc.) es dedueix que ja era usual llavors.

En Eiximenis encara es mostra indirectament com a posseïnt pròpiament un sentit corporal, però ja amb aplicació preponderant a la força i l'energia de la gent: «la ciutat deu mostrar sa rïgor e son esfor e <n> punir e castigar los malfaitors e porgar si mateixa de malvades persones: e ací deuria fermar los pits e los braons, specialment en crims enormes e en celerades persones», *Doctr. Compendiosa*, 126. El sentit de 'part més robusta del braç' el trobem en escriptors de tot el període medieval, i sovint en el *Tirant*: «e dix al hu de aquells que liguàs a tots los altres les mans, detràs e alt, en los *brabons*», «les dones sien tengudes de portar la garrotera liguada en lo braç squerre, sobre tota la roba, en lo *brabó*» (ed. Ag. I, 327, 267), però ja apareix en el S. XIII, en Arnau de Vilanova, i es tracta així mateix de la part més carnosa del braç («els *brabons*, entre la carn e la coïna», *AlcM*).

La millor prova de l'existència del mot com a nom d'una part cabdal del braç està en *braonera*, denominació de la peça d'armadura destinada a defensar-la: «donamus tibi supradictio B. uno chavalo et uno puff et acomodamus tibi uno alspergot ['ausberg, cota de malla'] et unas *bradoneras*, omnibus diebus vite tue; post obitum tuum recuperet ipsam mansionem ipsum alspergot et ipsas *bradoneras*» és una donació dels templers de Corbins a Berenguer de Balaguer, l'any

1151, i uns anys més tard els mateixos templers usen una forma igual a la moderna i catalana en una donació ben semblant: «emprestamus uno auzberga et unas *braoneras*, et sua barbadora e son gant, inta ad vos, don P. de PodioViride [Pere de Puigverd], in tale conveniencia que Petro de PViride reddas isto auzberg et istas *braboneras* et sua barbadoria» (Miret i S., *RevBiblgrCat.* VII, 16). Aquest nom català d'armadura va passar al castellà des del S. XIII, on apareix ja llavors en tota una sèrie de textos, amb una consonant afegida que li omple el hiatus: *vrafoneras* «armadura que cubria los brazos» en el *Fernán González* (ed. Marden, 63a), *vrafonera* «armadura defensiva de las piernas», en l'*Alexandre*, les *Partidas*, la *GranConqUltr.*, Juan Ruiz, etc., veg. les cites en el gloss. de la *Historia Troyana*, 206.73 (i alguna altra en el DCEC I, 508): és visible que aquesta grafia del castellà medieval representa una mera aspiració, introduïda, en aquest mot d'importació estrangera, per influència dels mots indígenes que tenien h aspirada intervocàlica més o menys caduca, i representada gràficament per -f-, com *baho* o *bafo* 'ba'.

En la nostra llengua moderna el mot s'ha aplicat a parts diferents dins del braç o la cama. En el Migjorn valencià suposo que entenen la part alta del braç els bracers que ofereixen els *braons*, a manera de dot per mantenir la núvia, quan, en preguntar al nuvi amb quins béns «abonas el dote a la novia», «si eran braceros los novios y nada tenían, era la contestación: *En els brabons!*» (Salvà, *Callosa* II, 89). Però en terres no gaire més nòrdiques sembla tractar-se més aviat dels punys de la mà o canells: Eivissa «*braó*: muñeca» (PzCabrero); el poeta popular de Borriana J. Bta. Tejedo, ponderant la laboriositat d'una bugadera: «no may se cansaven els seus *brabons*» (Sarthou Carreres, *Impresiones de mi tierra*, 98).

No es tracta pertot d'una part del braç humà, sinó també dels membres baixos d'animals; i això ja es documenta en el S. xv en la *Manescalía* de Díez, on los *brabons* són «la part de cama dels quadrúpedes, des del turmell fins a un quart de cuixa» (*AlcM*) i la *Manescalía* del S. xv llegida pel *DBal.* (s. v. cavall) a la B. Nac. de París demana que en el bell cavall «los braços sien ab grossos *brabons*, e los genolls amples». Si allí es tracta de cavalleries, avui a Vallferera se sent *braóns* aplicat a la part alta de la cama del porc (Tor, 1932).

Tornem segurament a la part més robusta del braç humà amb la forma *brasons*, de la Garrotxa, on la -v- intervocàlica s'ha mantingut en figura de -z-: és la forma i sentit que deu reflectir MVayreda en *La Punyalada*: «mes no 't manqui coratge, que de bons *brasons* pera ajudarte no 'n mancaran pas!», «allò sí que era un home! allí sí que hi havia pit i *brasó* y xuya y tot el menester» (xvi, p. 247; vi, p. 118): amb això deu coincidir la dada de Badia i Margarit, que en la seva *Gram. Hist. Cat.*, p. 181, observa la forma *bræzó* a Olot i *brázó* a La Seu d'Urgell. El mateix Vayreda emprà altres vegades la forma amb -s-, amb el sentit translàtic de 'vigor, energia', en el qual la identifica-